

Ak, dodiet, dodiet man brīvību!

Daiga Mazvērsīte

Kopā viņi spēlēja ne tikai džezu, bet arī basketbolu. Pirmo atšķirību starp "toreiz un tagad" mūziķi pamana paši – pirms piecdesmit gadiem nebija nekādu sarunu par veselību, savukārt tagad kontrabasists Aivars Zītars stāsta par vasarā piedzīvoto auss iekaisumu, bet trompetists Aivars Krūmiņš pasūdzas par sāpošu muguru. Kad jāaplūko vecās fotogrāfijas, kungi viens pēc otra izmēģina Zītara brilles... Pianists Juris Kļava domīgi bungo pa Mūzikas akadēmijas kafējnīcas galdiņa virsmu, it kā pārcilādams atmiņās jaukus ballīšu laikus iestādē, ko tik ierasts saukt par kondženi. Te viņi visi arī ieguvuši augstāko izglītību, protams, ne jau džeza specialitātē. Interesanti, kad viņi pēdējoreiz tikušies šādā sastāvā? Vienojamies, ka tas varētu būt kādā 60. gadu studentu ballītē, kādas tolaik ar *exromptum* savāktiem mūziķiem notika nepārtraukti.

Aivars Krūmiņš: Tajās ballēs vienmēr tika rīkotas džemesesijas: ir tēma, pēc tam katrs improvizē. Atceros, Juris spēlēja klavieres, un es saku – tagad *drum* solo, bet viņš tik liek tos akordus...

Juris Kļava: Es jau nezināju, ka *drums* ir bungas.

AK: Tas bija amizanti. Bundzinieks gatavojas, bet Juris tik vālē...

Daiga Mazvērsīte: Tagad jau visi džezisti angļu valodu zina daudz labāk.

JK: Nē, es esmu tīrs vācietis, tāpēc jūtos kaut kur lieks.

AK: Un Zītars mums ir Kanādā noslēpies tīrs latvietis. Faktiski viņš džeza mūzikā ienāca visvērāk, bet ar vislielākajiem apgriezieniem.

Aivars Zītars: Jā, mūziku ar visām teorijām un solfedžo sāku mācīties tikai 20 gadu vecumā, darīju, ko varēju. Es tikai 1957. gadā ieradās Rīgā, tos džeza pirmsākumus nezinau.

AK: Tieši 1957. gads ar Rīgas estrādes orķestra nodibināšanu bija tas, kas uzrāva to džeza vilni, palaida vaļā slūžas. Rīga jau bija baigi maza, visi visus pazina, zināja, ko kurš māc. Juris parādījās tikai 1960. gadā no savas Liepājas.

A. Krūmiņš, R. Raubiško, A. Zītars, H. Brando un I. Vigners Tallinā, 1964

JK: Togad stājos konservatorijā. Padsmītu gadu vecumā Liepājā džezs man saistījās ar diksilendu, tolaik likās, ka nekā foršāka nevar būt. Tad sāka parādīties arī Elviss Preslijs un citi. Trīspadsmit četrpadsmit gados likās kolosālākais sasniegums – pie do mažora trijskaņa pielikt klāt sekstu, skanēja primā! Visu cieņu Liepājas mūzikas vidusskolas direktoram Valdim Vikmanim, bet divas lietas viņš nevarēja ciest: džeza mūziku un pipēšanu.

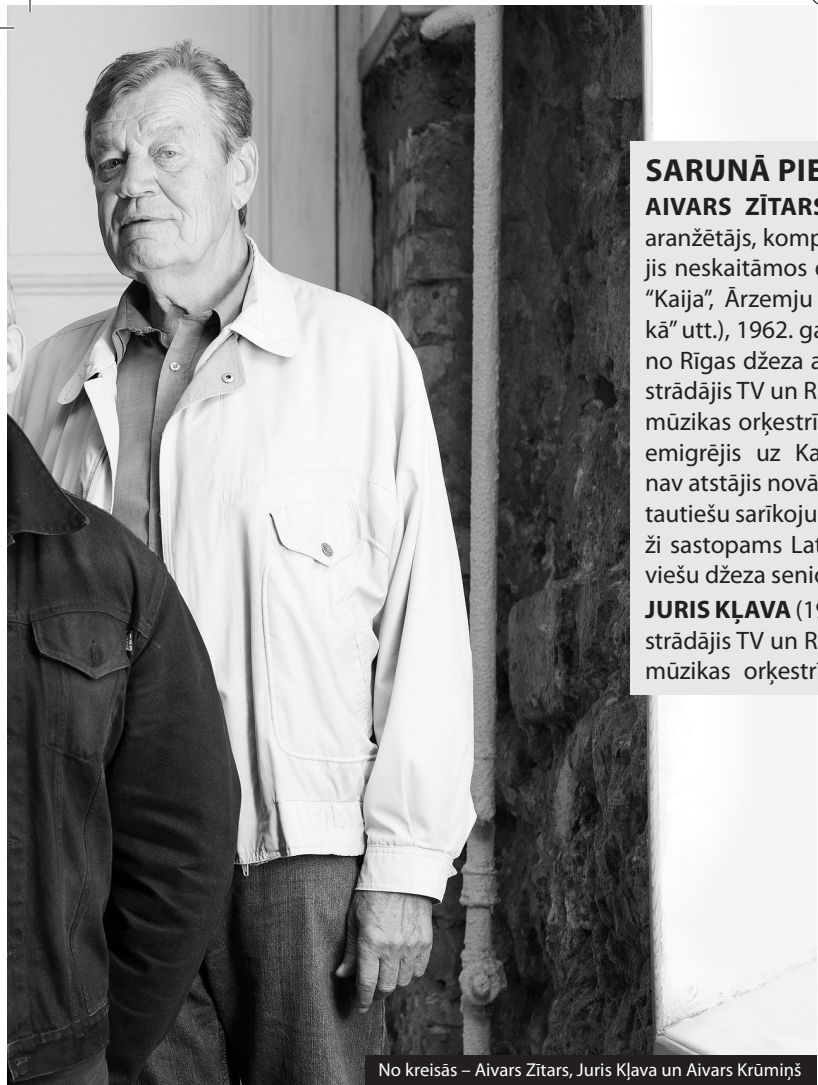
Liepājā nomācījies trīs gadus kopā ar Vitāliju Dolgovu, kas tur dienēja jūrniekos, tā saucamajos *polundra*, un paralēli mācījās kordirģēšanas nodaļā. Mums bija burvīgākā harmonijas skolotāja Velga Kļaviņa, viņa atrada tādu pieeju, lai mūs ne tikai ieinteresētu, bet mēs pat iemīlētu harmoniju. Un tas bija Kļaviņas nopelns, ka mēs uz divām klavierēm ar Vitāliju sākām kaut ko čibināt, meklēt visādus nedzirdētus akordus.

AK: Tie, kam bija šī iekšējā harmoniskā sajūta, to varēja. Kad otrreiz mācījies konservatorijā kompozīciju kopā ar nelielī Gunāru Rozenbergu, bija jāraksta sarežģīti harmonijas uzdevumi – ieej ar modulāciju ne tur, kur vajag, un esi dziļā mežā. Bet Gunārs bez kādām klavierēm rāda: te tur, te tur...

DM: Rozenbergam iestājsāmenā konservatorijā esot ielikts trijnieks par galīgi aplamu harmonizēšanu, jo viņš rakstīja džezu, nevis akadēmiskajā stilā.

AK: Nuja, valsts eksāmenā viņam bija jāspēlē lielā formā, variācijas – Rozenbergs atveda savu džeza kvartetu, viņi improvizēja kādas minūtes divdesmit. Komisija iznāk laukā un nezina, ko darīt, – es toreiz teicu, ka konservatorija var būt lepna, ka te mācās tāds ģenijs. Gunāram pie pedagoga Sņikera gāja tāpat, viņš taču nevarēja klasisku etīdi nospēlēt, vienmēr sanāca džezs!

Pirmoreiz konservatoriju Aivars Krūmiņš pabeidza 1967. gadā, bet augstskolā viņš mācījās divreiz – 70. gados iestājās komponists. Tas bija modes vilnis, ka jauniem estrādes skaņražiem – Krūmiņam, Gunāram Freidenfeldam, Jānim Sildegam un citiem – nepieciešama pieklājīga izglītība. Krūmiņš gan diplomu tā arī

No kreisās – Aivars Zītars, Juris Kļava un Aivars Krūmiņš

SARUNĀ PIEDALĀS

AIVARS ZĪTARS (1938), kontrabasists, aranžētājs, komponists, 60. gados spēlēja neskaitāmos džezas ansambļos (klubā "Kaija", Ārzemju jūrnieru klubā, "Barankā" utt.), 1962. gada novembrī bijis viens no Rīgas džezas apvienības dibinātājiem, strādājis TV un Radio estrādes un vieglās mūzikas orķestrī, VIA "Selga", 1986. gadā emigrējis uz Kanādu, kur muzicēšanu nav atstājis novārtā, atbalstot arī trimdas tautiešu sarīkojumus. Pēdējos gados bieži sastopams Latvijā. Lolo sapni par latviešu džezas senioru ansambļa koncertu.

JURIS KĻAVA (1942), pianists, aranžētājs, strādājis TV un Radio estrādes un vieglās mūzikas orķestrī, vadījis Smiltenes k/n

estrādes orķestrī, 8. ceļu daļas bigbendu, Smiltenes vidusskolas bigbendu, sieviešu vokālo ansambli, džezas oktetu, kā aranžētājs sadarbojies ar saksofonu kvartetu *n[ex]t*, kori "Ausma", vokālajiem ansambļiem "Putni" un *Anima Solla*, pašlaik strādā Rīgas 45. vidusskolā par koncertmeistaru.

AIVARS KRŪMIŅŠ (1941), trompetists, komponists, aranžētājs, pedagogs, bijis Ivara Vīgnera džezas kvinteta, Raimonda Paula džezas kvarteta u. c. ansambļu dalībnieks, strādājis REO kā muzikālais un mākslinieciskais vadītājs, LNSO, Profesionālajā pūtēju orķestrī "Rīga" kā koncertmeistars, Pāvula Jurjāna mūzikas skolā u. c.

iesauku Šakālis, un tā arī mēs ar Raimonu – kā sākām, tā spēlējām līdz viņa aiziešanai... Bet labākais man sākās, kad 1960. gadā Raimonds Pauls nomainīja savu trio sastāvu un bija jābrauc uzstāties uz Maskavu un Ļeņingradu. Tā es, tikai otrā kursa students Mediņos, aizstāju Aivaru Timšu, labu mūziķi, kurš diemžēl mirka alkoholā. Protams, mani aicināja uz REO, bet es biju uzstādījis sev mērķi, ka nebūšu pašdarbnieks un vispirms jāpabeidz mācības, izprieceš pēc tam! Pēc Mediņiem uzreiz iestājos konservatorijā.

AK: 1959. gadā Raimonds Pauls tikai kopēja Erolu Gārneru, pat nezinu, kā viņš ar savu roku tās decimas varēja paņemt, spēlēja arī to pašu "Karavānu", rakstīja tēmas Mailsa Deivisa stilā. Mums bija kvartets, braucām spēlēt uz Pārdaugavu, Timšs ar kontrabasu,

nedabūja, tāpat kā Raimonds Pauls. Aivars rakstīja sonātes un fūgas, bet, būdams slinks pēc dabas, netika galā ar simfoniskajiem "palagiem": "Aivar, nu nevar tā, ka tu pie manis atnāc pēdējā mirklī, un tikai tad redzu, ko tu esi uzrakstījis," aizrādījis Ģederts Ramans. Krūmiņš slavē harmonijas pedagogu Maksi Goldinu: "Nekad jau nebija laika pildīt uzdevumus, vienreiz saņēmos, vakarā nosēdos un visu smuki izpildīju. Aiznesu Goldinam, viņš brīnās – kas jums to visu uzrakstīja? Pats! Un tad viņš man sāka rādīt visādus akordus un harmonijas, cepuri nost! Godīgi sakot, viņš man iemācīja harmoniju, kur līdz tam domāju, ka var salikt vienalga kādus akordus."

Tolaik gan tāda jēdziena 'džezas harmonija' vispār nebija. "Mūsu skola bija – klausies Vilisu Konoveru, "Amerikas balsi", un viss!" saka Juris Kļava. Iznāk, ka labākā mācību grāmata 50. un 60. gados bija kārtīgs radioaparāts, kur dzirdētā mūzika tika uz karstām pēdām iedzīvināta skaņās kopmītnē, kas kļuva par mēģinājuma placdarmu topošajiem džezistiem.

AK: Aivars [Zītars] speciāli nopirka radioaparātu "Rīga-10", lai mēs kopmītnēs varētu džezu klausīties, gulēt gājām vienos divos.

JK: Man gan Liepājā bija tikai "Rīga-6", varbūt vēl tagad kaut kur mētājas.

AZ: Sanācām kopā tajās pašās Mediņskolas kopmītnēs, visādās pažobelēs. Kā brīvs brīdis, tā mēģinājums. Kur tikai nav spēlēts – jumta istabās un pagrabos. Tajā laikā ballēs džezisti spēlēja tikai svingu. Un bija ļoti liels kontrabasistu trūkums, turklāt viņi visi bija tīri pašdarbnieki. Kad atnācu uz Rīgu, sapņoju par saksofonu, domāju stāties Mediņos kā klarinetists, bet tad vienā ballē klubā "Kaija" palūdzu kontrabasistam, lai iedod pamēģināt. Viņš parādīja man, kur ir do, kur kas, tad sāku domāt, ka ar klarineti nekur tālu netikšu. Man palīdzēja tāds Osis, kurš tolaik spēlēja "Armatūrā" pie Ivara Mazura. Trijos mēnešos samācījies tiktāl, ka tiku kā kontrabasists mūzikas vidusskolā. Un tur jau sapazinots ar visiem pārējiem. Kāds mani ieteica Raubiško, kuram ansambli bija kontrabasists ar

Pie klavierēm – Juris Kļava

Rezevskis pie bungām. Pauls visu perfekti norakstīja, un, kā tolaik iemācījāties, tā vēl tagad spēlējam.

AZ: Otrs Paula favorīts bija Oskars Pītersens, spēlējām no viņa nokopētus gabalus. Tā mēs visi mācījāties.

JK: Šite pat augšā, Raimondam Mielavam, Ainara tēvam, bija mazs skaņu ierakstu kabinets ar fonotēku. Tur bija visa aparatūra, un Mielavs bija fanātisks džezas mīļotājs, viņš dabūja ārzemju plates, kaut ko varēja nokopēt. Tajos laikos tās bija zelta vērtē.

AK: Magnetoфона lente bija baigi forša lieta, jo, mainot ātrumu, varēja skaņdarbu nospēlēt divreiz lēnāk. Un, ja vēl tad nevarēja saprast, tad pavisam uz lēno, jo dažreiz sinkopes bija tādas, ka gribējās, lai viss būtu perfekti.

AZ: Tolaik varēja pamācīties arī privāti, individuāli aiziet pie kāda, par kuru zināji – viņš iemācīs to un to. Bet galvenais – ārzemju plates pārrakstīja lentītēs, un tad varēja tīt uz priekšu un atpakaļ, pamācīties, kopēt, ar laiku iegūstot ko vairāk. Kā jau minēju,

kontrabasisti visi tieši tāpēc bija diezgan švaki, ka visu apguvuši pašmācības ceļā, bet tam ir zināmas robežas. Tu vari aiziet līdz vienam punktam, un tas ir viss.

DM: Tomēr iznāk, ka džeza jomā jūs visi trīs esat autodidakti?

AK: Paga, paga, toreiz notika tas, kas tagad Amerikas Savienotajās Valstīs, kur tev iedod Čārlija Pārķera tēmu – improvizāciju, un tā kā etīde jāiemācās visās tonalitātēs. Ko darījām mēs? Paņēmām to pašu, piemēram, Mailsa Deivisa vai Dizija Gilespija improvizāciju, nokopējām un iemācījāmies – princips jau ir viens un tas pats. Savu instrumentu mēs pārvaldījām profesionāli, un tāpat jau liek mācīties arī mūsdienās – klausīties harmoniskās sekvences un pēc tam atdarināt. Džezs jau vienmēr balstījies uz pareizu frāzi, slaveņie mākslinieki kaut vai uz vienas nots var nospēlēt veselu džežu!

AZ: Man joprojām mājās un automašīnā radio vienmēr uzregulēts uz džežu, mums Toronto ir džeza radio – klausoties es iemācos to sajūtu, lai spēlētu stilistiski pareizi, un šāds likums valda arī akadēmiskajā mūzikā.

AK: Kad ar REO ierakstījām plati “Džeza ritmos”, bija skaņdarbs Rebemolmažorā, un Valdis Eglītis, kas profesionāli nebija mācījies kontrabasu, bet kuram bija absolūtā dzirde, braukāja pa grifu uz vella paraušanu un beigās pateica, ka riebiģāku partiju spēlēt viņam nav gadījies. Un atnāk Aivars [Zītaris] spēlēt to pašu un saka – o, baigi forši, viss pa pirkstiem!

AZ: Jā, skolai ir baigā nozīme, taču visi vecie amerikāņu mūziķi bija pilnīgi autodidakti.

Ne tikai klausīšanās, bet arī iejaukšanās džeza virtuvē šī mūzikas virziena pionieriem Latvijā bijusi ārkārtīgi nozīmīga – mūsu entuziasti dedzīgi traucās uz Tallinā rīkotajiem festivāliem. Latviešu džeza vēsturi no 50. gadu beigām līdz 80. gadu sākumam caur savas biogrāfijas prizmu “mūziķa dienasgrāmatā” fiksējis Aivars Zītaris. Te lasāms, ka uz Tallinu pirmoreiz bariņš mūsu interesentu ar volgu devušies 1960. gada 24. aprīli un nesagatavojušies dabūjuši arī uzspēlēt! Par Tallinā pieredzēto Zītaris pēc gada rakstīja: “... daudz ko mācījos. Noskatījos jaunu un labāku *pizzicato* no maskaviešu basista, uz to arī pamazām pārgāju. Ar Raubiško abi spēlējām divbalsīgu polifonu gabalu – fūgu. Panākumi bija lieli.”

Latvijā sava festivāla nebija, vien 1962. gada 18. decembrī A. Popova radiorūpniecā notika leģendārs džeza koncerts četru stundu garumā, kurā pirmoreiz kopā sapulcējās pašmāju tobrīd aktuālākie džeza ansambļi, ko tolaik sauca par kombo. Kopā 14 kolektīvi – to vidū REO sastāvs ar diviem tromboniem, Jura Kļavas kvintets, Teda Gulbja trio, “Metropoles orķestris” ar solisti Mirdzu Ciruli, arī Ivara Birkāna kvintets. Tovakar publikas pārpildītā zālē, ovāciju pavadīts, Zītaris spēlēja veselos trijos kolektīvos – Ivara Vignera trio, Raimonda Raubiško kvintetā un Aivara Krūmiņa oktetā. Sekas koncertam bija iespaidīgs saraksts pie konservatorijas sienas. Rektors Jānis Ozoliņš bija izteicis rājienu sarīkojumā iesaistītajiem

augstskolas studentiem. “Es izspruku cauri tikai tāpēc, ka biju pie Ozoliņa, Cepīša un Vignera koncertmeistars,” komentē Kļava, “un pēc tam bija liels raksts avīzē *Sovetskaja Kuļtura* ar frāzi “и некий Бирканс на свирели*...” Vīri stāsta, ka tur Birkāns, kurš koncertā pamanījies izmantot tēmu “О, дайте, дайте мне свободу” no Borodina operas “Кņазs Igors”, tika padarīts gandrīz vai par amerikāņu specdienestu aģentu. Ķengājošs raksts bijis arī vietējā avīzē *Sovetskij Komsomoļec*, un vētrainās iestāžu atsauksmes liecina, ka notikumam bijis īstēni revolucionārs raksturs.

Vairāki no džezistiem kļuva par dalībniekiem Rīgas estrādes orķestri, kura repertuārs 60. gadu sākumā vēl bija piesātināts ar džeza standartiem.

DM: Aivars Krūmiņš vienīgais no jums spēlēja REO.

AK: Bet tikai no 1967. gadā, kad kondženi jau biju beidzis, un tas jau vairs nebija agrākais džeza orķestris, bet Paula pavadošais ansamblis. Pa Krieviju braucot, aiz inerces gan vēl uzspēlējām džežu.

Inga Bērziņa

DM: Zītaris ar Krūmiņu ir pazīstamāki mūziķi, par Juri Kļavu 60. gados dzirdēts mazāk. Turklāt redzamu džeza pianistu netrūka – Vigners, Pauls...

JK: Tomēr viņus varēja tikai uz vienas rokas pirkstiem saskaitīt, ne tā kā tagad. Mani jau pēc kondženes 1965. gadā parāva armijā. Aizsūtīja uz raķešu karaspēka bāzi Klaipeņā, no tā laika man ir tikai 60 procentu dzirde, jo pats šāvu pie tiem zenītlie-

gabaliem, aizmukt nekur nevar. Citiem pat tecēja asinis, beigās vēl nāca trīs mēnešu virsnieku kursi. Pēc armijas spēlēju REO pie Ringolda Ores, piestrādāju par koncertmeistaru konservatorijā, līdz mani iesauca vēlreiz – 1969. gadā jau kā virsnieku. Biju kapelmeistars tā sauktajā Rio-De-Korneo garnizonā – Kaļiņingradas apgabala Korņevā pie Polijas robežas, kur bandīti nāk pāri. Mani mūziķi bija diezgan labi, no Magnitogorskas, savulaik ar mūsu saksofonistu [Aleksandru] Piščikovu tur kopā spēlējuši. Citiem negāja labāk – Oļģerta Cintiņa brālis Juris tika Mamonovā, Pēteris Butāns – Sovetskā, tā visu mūsu kursu parāva. Sanāca četri gadi bez klavierēm. Arī pēc tam kādas 17 reizes sūtīja uz “perepodgotovkām” – šķiet, pat vēl 1989. gadā Dobelē divas nedēļas iznīcināju kaut kādu bundesvēra bataljonu.

Kad 1971. gadā kā vecākais leitnants atgriezās Rīgā, manā vietā Radio orķestri kā aizvietotājs bija paņemts Uldis Stabulnieks, bet kaut kāds darbs bija jādod arī man – tad mani simfoniskajā noformēja par otro vijoli. Kur vajadzēja, spēlēju gan čelestu, gan klavieres, vēl bija jāpavada dāmu vokālais ansamblis...

AZ: Radio orķestri izveidojām arī mazo sastāvu – sekstetu, un tam bija jāraksta aranžējumi. Ar Juri uzspēlējām arī interklubā (Ārzemju jūrnieku klubs – *D. M.*).

AK: Man piedraudēja – ja es tikšu armijā, pat baltos lāčus neredzēšu! Mums bija militārā katedra...

JK: Baigie joki, kad Ringolds Ore salika atpakaļ automātu un vienu skrūvi iebāza kabatā. Kā aizcirta durvis, automāts sabruka, un pulkvedis drāza pakaļ, lūgdamies: “*Tovarišč Ore, otdaiķe gaiku**!*”

AK: Vispirms katedru izgājušajiem pietika ar triju mēnešu stažēšanas, bet tad katedru nolikvidēja, un mūsu lietu nolika Rīgas Kirova rajona izdienējošo sarakstos. Atnāk viens majoriņš, aiz gara laika sāk cīlāt personu lietas – kas tad šitie tādi par buciņiem muzikantiem?! Sākās tvarstīšana, es muku; reiz pat atnāca uz simfoniskā orķestra mēģinājumu mani meklēt. Un tad es veikli iestājos komponistos, un ņemt jau varēja tikai līdz 28 gadiem.

AZ: Par laimi, es armijā neesmu bijis nevienu dienu. Kad pirms Medīņiem vienu gadu mācījos universitātē, arhitektos, mans tēvs Bauskā kādā pirts pasēdēšanā bija pasūdzējies kādam no vietējā kara komisariāta un uzzinājis, ka pensionāra vienīgo delu un vienīgo

apgādnieku armijā neņem. Nokārtoja tādu papīru, un tā es tiku vaļā. Radio strādājot, mani gribēja uz trim mēnešiem paņemt, bet brieda brauciens uz Vāciju, un Radiokomitejas priekšnieks Zandersons uztaisīja lielu depešu iesaukšanas punktam.

DM: Un tomēr – viena lieta ir pašam spēlēt džežu, otra – vai jūs to varat izstāstīt un iemācīt kādam citam?

JK: Principā var izstāstīt, bet labāk jau parādīt.

AZ: Viens no otra jau iemācās, kopā spēlējot. Speciāli nevienam nemācījām, viss notika ar muzikalitāti, klausīšanos. Ja parādījās kāds ieinteresēts jauniņš, vērojām, vai viņš cenšas iet mums līdzi. Un, ja nākošā reizē ir progresējis, māk kaut ko vairāk, tad – nav ko runāt, spēlējām! Talantu jau jūt.

AK: Esmu devis diezgan daudz meistarības, bet šodien, ja tev tā lieta interesē, var dabūt visa veida materiālus.

JK: Tā ir tāda skrobe! Aivar, vai tu atceries, kā mēs paši tās notis rakstījām? Ja tas viss būtu pieejams, mūsu sen vairs Rīgā nebūtu.

DM: Bet tajā laikā jūs un vispār neviens no PSRS nekur nevarēja aizbraukt.

AK: Es gan uzskatu, ka tas laiks bija ļoti racionāls. Piemēram, Gunārs teica – es gribu zināt, kā viņš šito ar mēli dabū gatavu? (*Krūmiņš ar balsi atdarina trompetes solo gājienu*) Tagad viss ir zināms – tā ir tāda metode un šitāda, bet tolaik visu vajadzēja izmēģināt atdarinot, un tas ļoti attīsta. Vai arī – sēžam visu nakti un nevaram saprast vienu akordu – nav un nav. Pēc divām dienām zvans divos nakti – atradu!

Zitara dienasgrāmatā lasāms, ka 1967. gadā Raimonda Paula džeza trio bija paredzēts braukt uzstāties vispasaules izstādē EXPO Kanādā. Zitars no sastāva izslēgts, jo "pagaidām aizliegts braukt uz kapitalisma valstīm", tas noteikti ārzemju radnieku dēļ. Taču arī Pauls uz Kanādu netiek, tā vietā viņam jāuzstājas Budapeštas džeza festivālā, kurp arī Zitars drīkstētu doties. Trīs dienas pirms izbraukšanas Pauls atsaka uzstāšanos it kā bundzinieka vājās spēles dēļ, savukārt uz Kanādu toreiz aizbrauc citi – pianists Ermens Bāliņš, kontrabasists Pasters un bundzinieks Haralds Brando. Zitars izveidojis džeza kvartetu ar Raubiško, Rezevski, Rozenbergu un cer braukt uz Tallinas festivālu, taču tas 1968. gadā no plaša starptautiska sarīkojuma sarucis uz vietēja mēroga pasākumu.

AZ: Džeza apspiešana notika stipri no Maskavas puses pēc pēdējā Tallinas džeza festivāla 1967. gadā, kad bija atbraucis Čārlzs Loids, Viliss Konovers. Pēc tam uzreiz pateica – viss cauri! Tas, protams, iespaidoja arī citas padomju republikas, kaut kur Novosibirskā varbūt vēl rikoja komjauniešu džeza festivālus, bet Baltijas valstis šo lietu centās nerīkot.

AK: 60. gadu vidū visus džeza orķestrus pamazām nolikvidēja, Mazurs no "Armatūras" aizgāja uz "Draudzību", bet tur jau arī drīz vien paņēma kaut kādu ansambli. Būtībā vesela paaudze tika izslēgta no spēles, jo pēc džeza vairs nebija nekādas vajadzības.

DM: Varbūt tomēr tas nav saistīts tik daudz ar naidu pret džežu, kā ar mūzikas modes maiņu – aktuāli kļuva bitli, un dejotāji gribēja lēkt pie modīgas mūzikas.

AZ: Daļēji varētu piekrist. Vietā ienāca bitlomanija. 70. gados Latvijas džežā bija totāls klusums. Es savu kontrabasu nomainīju pret basģitāru, un sākas aktīvs lauku filharmonijas laiks pašdarbībā. Paņēmu dziedātājus Zigrīdu Račiņu, Sandru Ozolīti un Hariju Užānu, vecos kolēģus, arī Juri, uztaisīju mazu ansambli un tā nepilnu gadu. Pēc tam mūs Andrejs Lihtenbergs uzaicināja uz "Selgu". Bet, starp citu, filharmonijā Pauls vienu no saviem autorkoncertiem (laikam 1976. gadā) vēl sarīkoja džeza variantā.

AK: Slavenā džeza kafejnīca *Allegro* bija tīra komjauniešu padarīšana, kur pie spēlēšanas tika vieni un tie paši, ko sauca par mafiju. Vienreiz es aizgāju uz tā saucamo džemesesiju, aizkulisēs pusstundu nostāvēju, gaidīdams savu kārtu, tad sapratu, ka jāliek vien trompete kastē. Viens jau nevar džežu spēlēt...

DM: Akadēmiskā kameransambli vai orķestri, šķiet, nav tik svarīga domubiedru pulciņa sajūta, kā tas ir džežā, kur varbūt arī

katra mūziķa raksturam ir zināma loma, lai veidotos saspēle.

AZ: Ja trio vai kvartets veidojas no muzicēt gribošiem cilvēkiem, viss iet un turpinās. Ja kādam attieksme ir citāda, viņš automātiski atkrīt, un viņa vietā paņem citu.

AK: Neņēma jau nevarīgus. Iedzēra arī alkoholu, bet noteicošais bija – vai tu māki spēlēt, vai nē. Un tajā laikā tikai tu pats mācījies, neviens ar varu nemācīja. Nelaiķis Mazurs teica, ka džeza jušanas noteikšanā labākais ir – spēlēt garas notis. Ar fīlingu, ar šūpiņu, ar sajūtu...

AZ: Improvizācija pati par sevi ir bauda tajā momentā gan klausītājam, gan spēlētājam. Tas nav tas, ka tu nopērc disku un klausies.

Aivars Zitars uzskata, ka pirmajos gadu desmitos Latvijas džeza pamatā bija tikai tas, ko mūziķi noklausījās un viens no otra pārņēma, bet 80. gados piedzīvota tāda kā džeza renesanse, kad procesi veidojās organizētāk, tika likti pamati izglītībai līdz ar konservatorijas estrādes orķestra diriģentu specialitāti, kur par mācībspēkiem džeza pianisma klasē uzaicināja Alni Zaķi un Raimonu Paulu.

DM: Jurim jau lieki prasīt – vai esat kādam mācījis džežu?

JK: Ļoti daudz. Bet tas jādara ļoti delikāti, spēlējot kopā, piemēram, uz divām klavierēm.

Man pēdējais "Selgas" koncerts bija Smiltēnē 1977. gadā, un tā es tur arī paliku 22 gadus. Vispirms kultūras namā strādāju ar vietējo estrādes orķestri, vēlāk no 8. ceļu daļas pūtēju orķestra iztaisīju pilnu bigbendu, pie manis spēlēja Ingas Bērziņas, toreiz Kalveles, tēvs Jāzeps, un Inga pati sāka dziedāt. Pats visu aranžēju, izrakstīju katram partiju. Tiku spēlējis radio bendā, ausis bija vietā, visu sapratu. Aivars [Krūmiņš] vēl sēdēja vienā žūrijas komisijā, kad Inga dziedāja...

AK: Juris bija tāds kā Smiltēnes kultūras ministrs.

JK: Man bija arī oktetiņš – divi vīri un sešas dāmas, dziedātāji bija mūzikas skolas pedagogi, visi konservatoriju beiguši, bet gāja grūti ar septakordiem (Juris Kļava tos sauc par majiem, šāds apzīmējums tiek lietots džežā – *D. M.*). Piemēram, do-mi-sol-si – bet kā velk to si pie tā augšējā do klāt! Beigās nonācām lielos konfliktos – es kaut ko ne tā darot. Kad sākās trakais Rozenštrauha periods, uztaisīja arodbiedrības sēdi, un bija cauri ar manu bigbendu – kam tādu vajag?! Pēc tam ko līdzīgu izveidoju Smiltēnes skolā.

DM: Džežam ir tā priekšrocība, ka tajā mūziķi nenoveco, un jauniešu džežs kotējas zemāk nekā senioru.

AZ: Noteikti. To esmu pieredzējis gan Kanādā, gan Latvijā, ka izskolojušies jaunieši par agru iedomājas, ka viņi ir labā limenī, un negrib pieņemt vecākās paaudzes pieredzi, kaut tas būtu labākais, ar ko saspēlēties.

AK: Tomēr uzskatu, ka džežs ir tikai izredzēto mūzika. Visi to nevar spēlēt, bet, ja tu ar džežu ņemies, tad ieej viņā iekšā pavisam, jo būtībā tas ir dzīvesveids. Mūsu jaunībā tas, protams, nevarēja būt dzīvesveids...

AK: Sen atpakaļ satikāmies ar Badija Riča bigbendu, kur spēlēja jauni puikas. Viņiem maksāja 10 dolāru par koncertu, kas vispār nebija nekas, toties viņi dabūja rekomendāciju, ka bijuši Riča orķestri. Amerikā jau arī džezistiem grūti dabūt darbu, tad viņi brauc uz Eiropu. Kad biju Vācijā, aizgāju uz Ziemeļvācijas bigbenda koncertu – visi ar tumšu ādas krāsu, izņemot pianistu, un kā viņi spēlēja!

DM: Tad likumsakarīgs pēdējais jautājums – vai džežs vispār ir latviešiem organisks mūzikas virziens?

AZ: Kad melnais spēlē blūzu, baltais, protams, tā nekad nevarēs.

JK: Labāk neprasiet tādu jautājumu, lai es neteiktu – nē. 🎵

* "un kāds Birkāns ar stabuli..." (no krievu val.)

** "Biedri Ore, atdodiet uzgriezni!" (no krievu val.)

Aivars Krūmiņš